

**ЛЕЧЕНИЕ НА ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ С МЕТОДИТЕ
НА ТРАДИЦИОННАТА КИТАЙСКА МЕДИЦИНА – ЛЕЧЕНИЕ
НА ГЛAVОБОЛИЕ И ФАЦИАЛНА БОЛКА*****Н. Николаев****Медицински университет – Рига, Латвия*

Резюме. За разлика от западната медицинска наука китайската медицина се стреми да въздейства в материален и енергетичен аспект върху симптомите на заболяването на организма на микрониво. Според теорията за болката в традиционната китайска медицина (ТКМ) ключовият проблем при болката е обструкцията на циркулацията на Qi и Кръв-Хие. Акупунктурните процедури се прилагат с цел да се постигне ефект, чрез който нормализирането на циркулацията на Кръв-Хие води до прекратяване на болката. Изборът на различни „проводници“ до меридианите е от голямо значение за постигането на крайния резултат от лечението на главоболието с билки при различните синдроми. При лечението на прозопалгия целта на акупунктурното лечение е да се разсеят сухожилията и пътищата на меридиани Yang Ming, Tai Yang и Shao Yang. Според теорията на ТКМ неправилното движение на мандибуларната става принадлежи към Vi-синдромите и патологията е резултат от обструкция на свободния поток на Qi и Кръв-Хие, която води до нарушено подхранване на сухожилията и ставите. Прилага се метод на пенетрация в определени точки с цел да се разсее Вятърът и да се подобри движението на ставата. Според ТКМ периферната фациална парализа е свързана с фациалната парализа и се предизвиква от недостиг на Qi и снабдяване с кръв в локалните тъкани, инвазия на Вятър-Студ, обструкция на колатералите, която води до недостатъчно подхранване на сухожилията, мускулите и меридианите. Според ТКМ одонталгията принадлежи към Ya Xuan или Gu Cao Feng. Основните предизвикващи фактори са: Огън в стомаха, инвазия на Вятър или Горещина или недостиг на Yin на Бъбрека. Акупунктурата може да доведе до незабавни положителни резултати, независимо каква е причината за заболяването.

Ключови думи: *акупунктура, главоболие, фациална парализа, одонталгия, лечение с билки*

TREATMENT OF CHRONIC DISEASES BY THE METHODS OF TRADITIONAL CHINESE MEDICINE: THERAPY OF HEADACHE AND FACIAL PAIN

N. Nikolayev

Medical University – Riga, Latvia

Summary. Unlike Western medical science, Traditional Chinese medicine (TCM) is aimed at influence on the material and energetic aspects of disease symptoms in the body at a micro-level. The theory of pain of TCM assumes that the obstruction of Qi and Blood-Xue circulation is the key problem in pain conditions. Acupuncture treatments are used to achieve an effect, by which normalized circulation of Blood-Xue leads to cessation of pains. Selection of various carriers to meridians in different syndromes is very important for the effectiveness of Chinese herbal therapy for headache. In the treatment of prosopalgia the aim of acupuncture is to disperse tendons and the meridian pathways of Yang Ming, Tai Yang and Shao Yang. According to the theory of TCM the disturbed motion of the temporo-mandibular joint belongs to the Bi-syndromes and the pathology is a result of an obstruction of the free flow of Qi and Blood-Xue leading to inadequate nutrition of tendons and joints. The method of penetration in given acupuncture points is used to disperse Wind and improve articular movement. TCM suggests that peripheral facial palsy is associated with facial paralysis and is caused by the deficiency of Qi and blood supply in local tissues, invasion of Wind-Cold, obstruction of collaterals, which leads to inadequate nutrition of tendons, muscles and meridians. Odontalgia belongs to Ya Xuan or Gu Cao Feng. The main causing factors are Fire in Stomach, invasion of Wind and Heat or the deficiency of Kidney-Yin. Acupuncture can lead to immediate favorable effects irrespective of the cause of disease.

Key words: *acupuncture, headache, facial paralysis, odontalgia, herbal therapy*

Въведение

Обсъждането на актуалните и бъдещите проблеми на здравето и медицината налага разработването на нова дефиниция за пациента от външна и вътрешна перспектива. От вътрешна гледна точка всички части на човешкото тяло са холистично свързани една с друга и спрямо външния свят в мрежа от взаимоотношения. Това е централната концепция, която стои в основата на китайската медицинска теория още от древността.

След научната революция през епохата на Ренесанса западната медицина се съсредоточава върху структурите и функ-

циите на организма, поради което основната цел на медицинската наука се определя като задълбочаването на знанията за анатомията и физиологията. Западният научен подход има за цел да прекрати болестния процес, като упражни "енергична сила" с помощта на медикаментите и хирургичните методи, които са предназначени да постигат незабавни ефекти върху организма, които могат да се измерят чрез количествени данни.

Обратно, китайската медицина се стреми да въздейства в материален и енергетичен аспект върху симптомите на заболяването на организма на микрониво [1]. Тази "нежна сила" може да не се поддава на количествено определение или да не може да бъде измерена в краткосрочен период от време (въпреки че след първите няколко сесии на лечението могат да се наблюдават резултати, които могат да изглеждат магически). Въпреки всичко процесът на възстановяването на здравето е продължителен и засяга целия организъм, поради което ефектите от лечението могат да бъдат изследвани най-успешно при хронични заболявания.

Теорията за главоболието в традиционната китайска медицина

Процесът на промяна и развитие в теорията на болката

I. Понятието за болка в Nei Jing

Теорията на ТКМ за болката може да се проследи назад в историята до Nei Jing (III в. пр. н. е.). Древното ръководство съдържа отделна глава (Ju Tong Lun), в която се обсъжда болката. Главоболието се разглежда всеобхватно: причина за заболяването, патология, характер на заболяването и различни видове болка. Посочва се, че ключовият проблем при болката е обструкцията на циркулацията на Qi и Кръв-Хуе, като обструкцията се определя като причинител на болката.

В Nei Jing се обръща специално внимание на външното патогенно Qi (шест фактора от околната среда). Например Вятър (Feng), Влага (Shi), Студ (Han) или Сухота (Cao) могат да предизвикат обструкция на циркулацията на Qi и Кръв-Хуе, което може да предизвика болка. Обръща се специално внимание на процедурите за намаляване на излишъка и успокояване на Кръв-Хуе. Обикновено се прилагат с цел да се постигне ефект, чрез който нормализирането на циркулацията на Кръв-Хуе води до прекратяване на болката.

II. Следващото развитие на теорията за болката

– Теорията за болката по време на династиите Jin, Sui, Tang, Song (IV – XIII в.)

Като цяло по времето на династиите Jin, Sui, Tang, Song лекарите продължават да използват теорията за болката, както е изложена в Nei Jing.

– Теорията за болката по време на династиите Ming и Qing (XIV – XX в.)

По времето на династиите Ming и Qing теорията за болката се допълва чрез описанието на диференциацията на болковите синдроми поради Излишък (Shi) и Недостатъчност (Xu). Причината за болката може да е не само обструкция на Qi и Кръв-Хуе, но и недостиг. По-късни поколения теоретици на медицината посочват, че болката възниква при задържане, но също и при липса/излишък.

III. Причина и патология на болката

а) шест външни патогенни фактора,

б) възбуждане на седемте вътрешни (емоционални) фактора,

в) причина, която не е нито външна, нито вътрешна.

Патогенеза на болката (вж. фиг. 1).

Болка	Обструкция
Болка	Липса или излишък

Фиг. 1. Патогенеза на болката

IV. Класификация на болката

1. Разпъваща болка
2. Болка с усещане за тежест
3. Пробождаща болка
4. Коликообразна болка
5. Пареща болка
6. Студена болка
7. Тъпа болка
8. Крампираща болка
9. Ирадираща болка
10. Пулсираща болка (пулсиращо главоболие).

V. Обяснение на облекчаването на болката чрез акупунктура

Контролът върху болката чрез акупунктура се осъществява посредством 4 механизма:

1) Химичен ефект: Предизвиква се основно чрез селекция на дистантни точки, например: 12 "изворни" точки.

2) Физикален ефект: Свързва се със селекцията на локални точки.

3) Ефект на регулацията на посланието: Използват се микросистеми на акупунктурата на скалпа, ушната акупунктура и др.

4) Функции на кортекса: Акупунктурата си поставя за цел повлияването на "духа".

Методи на ТКМ при лечение на главоболие

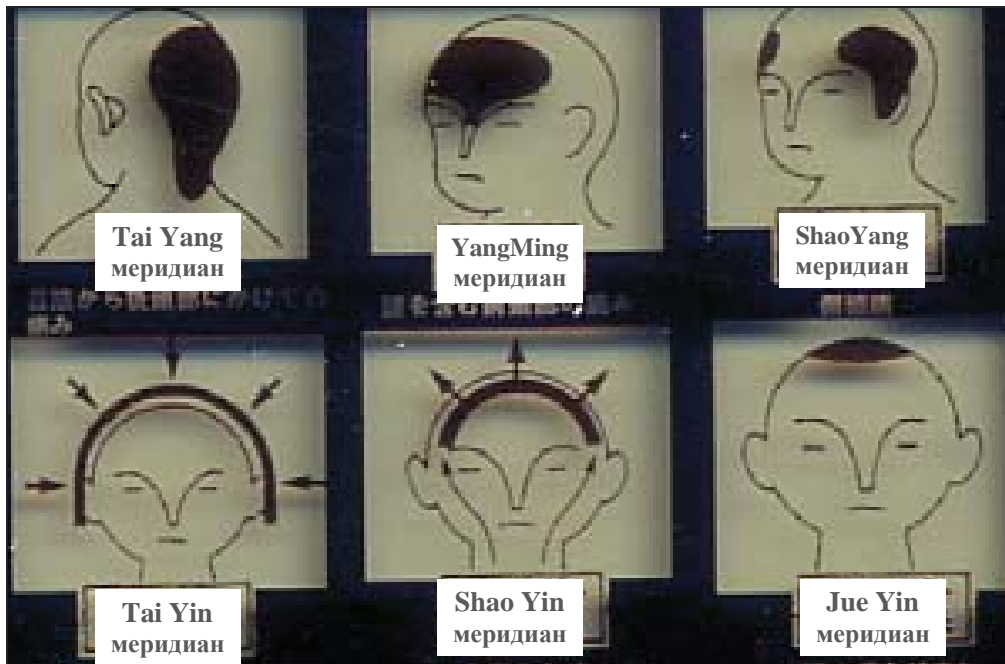
1. Причината за заболяването и диференциация на синдромите

Главоболието е често срещан синдром, който има комплексен причинител (вж. фиг. 2). Диференцират се главоболие в резултат на външна контракция и главоболие поради вътрешно увреждане. Главата е сборният пункт на всички Yang меридиани, като съответно свързва Yang меридианите на краката и ръцете (фиг. 3).

Главоболието може да бъде предизвикано от обструкция на меридианите или недостиг на колатералите, поради което се класифицират синдроми на недостиг и на излишък. Диференциацията на главоболието се извършва въз основа на заключения за мястото на болката плюс характера на болката плюс симптомите на цялото тяло (език и пулс).

Фиг. 2. Локализация на болката при главоболие (тензионно, клъстерно и мигренозно главоболие – по-често едностранно)

Фиг. 3. Главоболие и меридиани

II. Основни принципи при лечението на главоболието чрез акупунктура (фиг. 4)

1) Лечението в зависимост на различните меридианни двойки (Tai Yang, Yang Ming, Shao Yang, Jue Yin) включва:

2) Селекция на локални точки:

- За главоболие от типа Tai Yang изберете локални точки ЖМ-20 (Feng Chi), ЗСМ-16 (Feng Fu), ЗСМ-19 (Hou Ding), ПМ-10 (Tian Zhu).

- При главоболие в областта на вертекса изберете локални точки ЗСМ-20 (Bai Hui), извънмеридианна точка ЕХ-НН1 (Si Shen Cong), ПМ-7 (Tong Tian).

3) Селекция на локални и дистантни точки: за заболяване в горната част на тялото изберете локални точки, за заболяване, предизвикано от застой на Кръв-Хие, изберете както локални точки (т.нар. А Shi точки), така и дисталните точки – ДЧ-4 (He Gu), ДП-6 (San Yin Jiao).

4) Терапия с методите на акупунктура на скалпа.

5) Прилагането на кръвопускане или мокса могат да засилят ефекта от методите на подсилване и ограничаване.

III. Предписание за акупунктура при лечението на главоболие

1) Лечение въз основа на *диференциация на синдромите*

А. Инвазия на „външно зло” (контрактивно) главоболие:

- Вятър – Студ: ЗСМ-16 (Feng Fu), БД-7 (Lie Que), ЗЕ-5 (Wai Guan), ЖМ-20 (Feng Chi), и извънмеридианната точка ЕХ-НН-5 (Tai Yang),

- Вятър – Горещина: ДЧ-4 (He GU), ЗСМ-14 (Da Zhi), ЖМ-20 (Feng Chi) и извънмеридианната точка ЕХ-НН-5 (Tai Yang),

- Вятър – Влага: Ст-40 (Feng Long), ЖМ-34 (Yang Ling Quan), ЖМ-20 (Feng Chi) и извънмеридианната точка ЕХ-НН5 (Tai Yang).

Б. Вътрешно увреждане

- Хиперактивност на Yang на черния дроб: ЖМ-5 (Xian lu), ЖМ-4 (Hou Yan), ЧД-3 (Tai Chong), Б-3 (Tai Xi), ЗСМ-20 (Bai Hui).

- Недостиг на Qi на бъбрека: Б-3 (Tai Xi), ПСМ-4 (Guan Yuan), ПМ-23 (Shen Shu), извънмеридианната точка ЕХ-НН-5 (Tai Yang), ЗСМ-20 (Bai Hui).

- При наличие на Флегма (Слуз): Ст-36 (Zu San Li), Ст-40 (Feng Long), ЖМ-34 (Yang Ling Quan), ПСМ-12 (Zhong Wan), ЗСМ-20 (Bai Hui),

- Недостиг на Кръв-Хуе: Ст-36 (Zu San Li), ЖМ-34 (Yang Ling Quan), ДП-6 (San Yin Jiao), ПМ-20 (Pi Shu), ДП-10 (Хуе Hai), ЗСМ-23 (Shang Xing), ПСМ-12 (Zhong Wan).

- Стаза на кръвта: ДЧ-4 (He Gu), ДП-6 (San Yin Jiao) и A-Shi точки.

Забележка: През лицето и главата преминават 8 меридиана (Zu и Shou Yang меридиани, също и Ren Mai, Du Mai).

24 точки по лицето плюс 40 точки по главата = (общо) 64 точки!

- Меридиан на тънкото черво Shou Tai Yang (ТЧ): 2 точки на лицето (ТЧ-18, ТЧ-19);

- Меридиан на дебелото черво Shou Yang Ming (ДЧ): 2 точки на лицето (ДЧ-19, ДЧ-20);

- San Jiao меридиан Shou Shao Yang (ЗЕ): 3 точки на лицето (ЗЕ-21, ЗЕ-22 и ЗЕ-23) + 5 точки на главата (ЗЕ-16, ЗЕ-17, ЗЕ-18, ЗЕ-19 и ЗЕ-20);

- Меридиан на пикочния мехур Zu Tai Yang (ПМ): 2 точки на лицето (ПМ-1, ПМ-2) + 8 точки на главата (от ПМ-3 до ПМ-10).

- Меридиан на стомаха Zu Yang Ming (Ст): 7 точки на лицето (от Ст-1 до Ст-7) + 1 точка на главата (Ст-8).

- Меридиан на жлъчния мехур Zu Shao Yang (ЖМ): 3 точки на лицето (ЖМ-1, ЖМ-2 и ЖМ-3) + 16 точки на главата (ЖМ-4 до ЖМ-13, ЖМ-15 до ЖМ-20).

- Ren Mai меридиан: 1 точка на лицето (ПСМ-24).

- Du Mai меридиан: 3 точки на лицето (ЗСМ-25, ЗСМ-26 и ЗСМ-27) + 10 точки на главата (от ЗСМ-15 до ЗСМ-24).

2) Лечение на основата на *диференциацията на меридианите*

А. Главоболие в **тилната област** (Tai Yang):

- Локални точки: ЖМ-20 (Feng Chi), ЗСМ-16 (Feng Fu), ЗСМ-19 (Hou Ding), ПМ-10 (Tian Zhu);

- Дистантни точки: ПМ-67 (Zhi Yin), ПМ-60 (Kun Lun).

- Състоянието се предизвиква от инвазия на Вятър – Студ в Tai Yang меридианите.

- Манифестации: Главоболието се свързва с врата и тилната област, като обикновено се проявява като цервикална спондилопатия.

- Принцип на лечението: Разсейване на Вятър – Студ. Регулиране на Qi и Кръв-Хуе. Прочистване на обструкцията в колатералите.

Според теорията за лечение на заболяване в горната част на тялото чрез селекция на точки от долната част за облекчаването на болката се избират ПМ-67 (Zhi Yin) + ПМ-60 (Kun Lun).

Също така да се добавят локални точки – ЖМ-20 (Feng Chi), ЗСМ-16 (Feng Fu).

Клиничната обсервация показва, че убождането на ПМ-67 (Zhi Yin) за лечението на проблеми, свързани с главоболието, е ефективно само за главоболие, локализирано от едната страна на тилната област, и по този начин може да се постигне задоволителен обезболяващ ефект.

Б. Болка в **челото** (Shao Yin)

– Локални точки: ЗСМ-23 (Shang Xing) + Ст-8 (Tou Wei).

– Дистантни точки: ПСМ-12 (Zhong Wan), СТ-44 (Nei Ting), ДЧ 4 (He Gu).

Болката в челната област обикновено е резултат от Горещина в стомаха.

Ако Yang Ming е засегнат от външен патоген, могат да се проявят 4 симптома на Горещина на Yang Ming меридиан: Пациентът изпитва желание за прием на храна с пикантни подправки, което води до Горещина на стомаха и впоследствие може да се установи оточна гингива и халитоза.

Лечение: Успокояване и изчистване на Горещина в стомаха, регулиране на Qi и Кръв-Хуе.

Селекция: ПСМ-12 (Zhong Wan), прилага се метод на редуциране.

Болката в челната област се предизвиква от патоген на нивото на Yan Ming меридиан. ПСМ-12 (Zhong Wan) е точка от предния среден меридиан и сигнална точка на меридиана на Стомаха, през която Qi на Стомаха протича в абдомена и гърдите.

Ето защо намаляването на ПСМ-12 (Zhong Wan) може да изчисти Горещината в стомаха, да регулира Qi и Кръв-Хуе на Zu Yang Ming, за да се облекчи болката в челната област.

Освен това се прилага Ст-44 (Nei Ting) – Xing точката на меридиана на стомаха, за да се изчисти Горещината на Стомаха, да се регулира Qi и да се облекчи Влагата.

В. Главоболие във **вертекса** (главоболие Jue Yin).

– Локални точки: ЗСМ-20 (Ba Hui), извънмеридианната точка EX-HN1 (Si Shen Cong), ПМ-7 (Tong Tian).

– Дистантни точки: ЧД-3 (Tai Chong), ЧД-2 (Xing Tian).

Главоболието в областта на вертекса е резултат от инвазия на Вятър – Студ на меридиана на черния дроб Zu Jue Yi, но хиперактивността на Yang на черния дроб може също да бъде причина за тези симптоми. Меридианът на черния дроб и Du Mai се събират в областта на вертекса.

Аверсията към Студ може да доведе до разстройство на мозъка или дори хиперактивността на Yang на черния дроб самостоятелно може да предизвика обструкция на Qi и Кръв-Хуе. В клиниката този синдром може да се проявява чрез хипертензия и възбудени емоции.

Лечение: За убождане се избират извънмеридианните точки EX-HN1 (Si Shen Cong) и ЧД-3 (Tai Chong).

Tai Chong е точката, в която възниква ключовото Qi на меридиана на черния дроб. Точката изпълнява функцията да разсейва стагнация на Qi на черния дроб. Точката се пунктира перпендикулярно.

Убождането на Si Shen Cong с цел предизвикане на кръвоизлив може да повлияе върху хиперактивността на Yang на черния дроб, както и ефективно да лекува хипертензията.

Г. **Мигрена** (главоболие Shao Yang)

– Локални точки: ЗЕ-23 (Si Zhu Kong) и ЖМ-7 (Qu Bin), която се убожда подкожно до ЖМ-8 (Shuai Gu).

– Дистантни точки: ДЧ-4 (He Gu), БД-7 (Lie Que), ЖМ-41 (Zu Lin Qi), ЧД-3 (Tai Chong) и ЧД-2 (Xing Jian).

Мигрената има васкуларен произход и е комплексна, но се локализира основно в Shao Yang. Според теорията на ТКМ мигрената се определя като болест на Shao Yang.

Изберете група точки, които могат да изгонят Вятъра от Shao Yang и да облекчат болката: ЗЕ-23 (Si Zhu Kong) с пенетрация до ЖМ-8 (Shuai Gu), също се добавят ДЧ-4 (He Gu), БД-7 (Lie Que) и ЖМ-41 (Zu Lin Qi). Тази комбинация може винаги да бъде използвана като базова група точки за лечението на всеки вид мигрена.

Значение на предписанието:

ЗЕ-23 (Si Zhu Kong) е точката, от която започва Qi на Zu Shao Yang и свършва Qi на Shou Shao Yang. Ето защо тази точка може да оказва ефект за лечението на мигрената самостоятелно.

Ако се убоде до ЖМ-8 (Shuai Gu), тази комбинация може да подсили ефекта от прогонването на Shou Shao Yang. Shuai Gu не е просто точка от меридиана Shao Yang, чрез която може да се лекува мигрена, но е също и пресечна точка на Shou Shao Yang и Zu Shao Yang, която може да изгони Вятър – Горещина от Shao Yang по курса на меридиана Tai Yang.

Пенетрацията от ЗЕ-23 (Si Zhu Kong) до ЖМ-8 (Shuai Gu) е ключовата комбинация от точки за лечението на мигрена.

ДЧ-4 (He Gu) е точка Yuan от Shou Yan gMing, която притежава силен ефект за успокояване на духа и облекчаване на болката. Съгласно теорията за природата на петте елемента ДЧ-4 (He Gu) принадлежи към Дървото, затова има по-изразен ефект от прогонването на Shao Yang.

БД-7 (Lie Que) е Luo-свързваща точка на меридиана на белия дроб Shou Tai Yin и според Ma Pan Yang Tian Xing Shi тази точка има силен ефект при лечението на мигрена. Съчетаването с ДЧ-4 (He Gu), която изпълнява функцията на точка-извор, може да подсили ефекта.

В комбинация с ЖМ-41 (Zu Lin Qi) Luo-свързващата точка на меридиана на жлъчния мехур Zu Shao Yang (според природата на Wu Xing принадлежи на Дървото), като и двете имат добър ефект за изгонването и намаляването на Вятър–Горещина на меридиана Shao Yang.

Тъй като е разположена на стъпалото (далеч от главата), тази комбинация може да доведе до спадането на отровната Горещина.

Инвазията на *Вятър* може да се прояви като продължителна разпъваща болка, подсилена от Вятър–Студ, ригидност и болезненост на врата.

Селекция: ЖМ-20 (Feng Chi), ДЧ-11 (Qu Chi), ЖМ-39 (Jue Gu).

Синдромът на *Горещина* в жлъчния мехур и черния дроб може да се прояви като мигрена, прерязваща болка и зачервено лице.

Изберете ЗЕ-23 (Si Zhu Kong) и извънмеридианната точка ЕХ-НН9 (Nei Ying Xiang) за кръвопускане.

Тези четири точки имат значителен ефект за прогонването на Черния дроб и изгонването на Вятъра.

Синдромът на *дефицит на далака и стомаха* може да се прояви като мигрена, чувство за разпъване и подуване, чувство за стягане в главата.

Селекция: ЖМ-5 (Xuan Lu), ЖМ-4 (Han Yan), ПСМ-12 (Zhong Wan), Ст-36 (Zu San Li), или Ст-40 (Feng Long) в съчетание с ПСМ-6 (Qi Hai). Да се приложи акупунктура и мокса.

Д. Общо главоболие

Този вид главоболие е симптом на обструкция на флегма в колатералите, предизвикана от недостиг на Бъбрек-есенция, Qi и Кръв-Хуе.

Стратегиите за лечение на симптомите се различават помежду си.

а) Главоболие от *флегма*: избира се ПСМ-12 (Zhong Wan).

Ren-меридианът управлява Yin на цялото тяло и е тясно свързан с метаболизма на вода и течности, затова Zhong Wan на Ren меридиана може да изсуши Влагата, да намали флегмата и да премахне обструкцията на флегмата в колатералите.

б) Недостиг на *Yin на Бъбрека*: избират се ЗСМ-20 (Bai Hui), ЗСМ-23 (Shang Xing), ПСМ-4 (Guan Yuan), за да се подсили Yin на Бъбрек и да се овлажнят меридианите.

Bai Hui и Shang Xing са точки от меридиан Du-Mai, като и двете са разположени на главата. Те могат да провеждат есенцията, Qi и Кръв-Хуе до мозъка, да подхранват колатералите на мозъка и да подпомагат циркулацията на Кръв-Хуе.

Guan Yuan е ключова точка за подсилването на Yin на Бъбрек и тонизирането на Guan Yuan може да овлажнява бъбреците.

Когато Yin на Бъбрека е в достатъчно количество, мозъкът може да се подхранва в подходяща степен и главоболието ще се облекчи.

в) За синдрома на *недостиг на Qi и на Кръв-Хуе*:

Препоръчва се избор на ПСМ-12 (Zhong Wan), свързана със ЗСМ-24 (Shen Ting) – мокса с метод на подсилване.

- Далакът и Стомахът са изворите на Qi и Кръв-Хуе.

Пунктирането на Zhong Wan може да подсили Далака и Стомаха, да подпомогне производството на Qi и Кръв-Хуе. Shen Ting е точка на Du-меридиана.

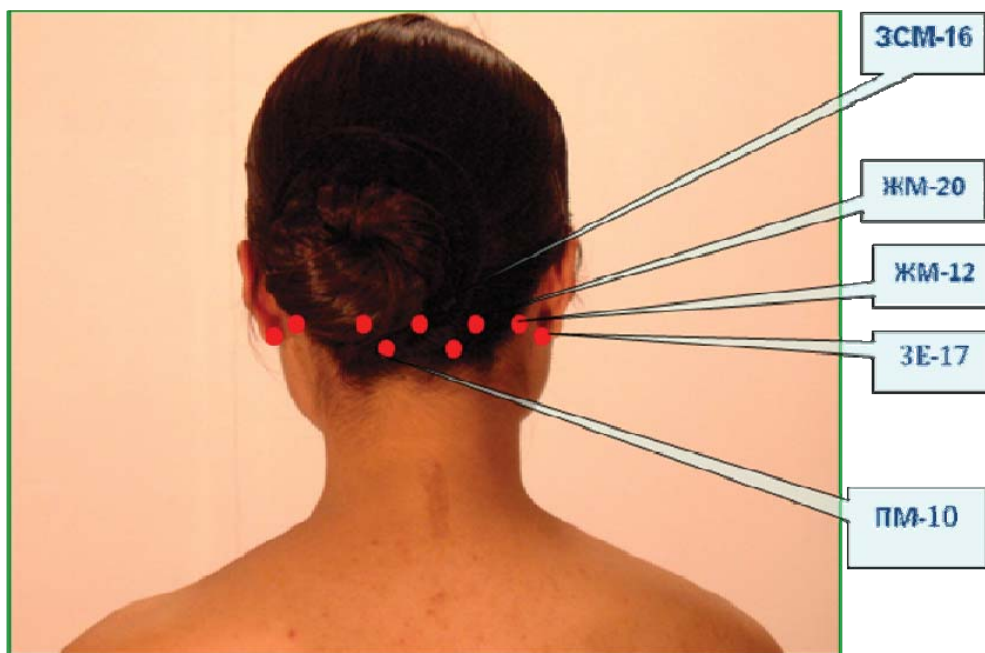
- Du меридианът контролира Yang на цялото тяло. Мокса на Shen Ting може да подсили цялостно Yang и Yang в достатъчна степен може да подпомогне циркулацията на Qi и Кръв-Хуе, за да се облекчи главоболието.

Емпирична селекция на точки за лечение на главоболие чрез акупунктура в короналната зона

Селекция на точки:

Комбинация 1:

ЗСМ-16 (Feng Fu), ЖМ-20 (Feng Chi), ЖМ-12 (Wan Gu), ПМ-10 (Tian Zhu), ЗЕ-17 (Yi Feng) (фиг. 5).

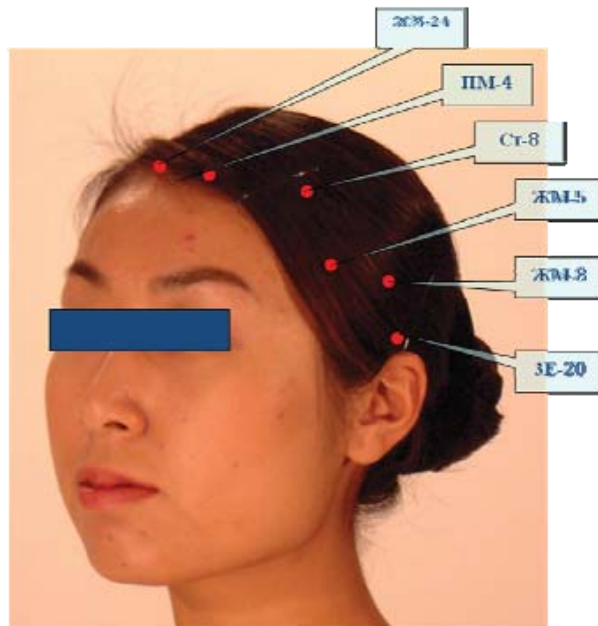

Фиг. 5. Селекция 1: ЗСМ-16 (Feng Fu), ЖМ-20 (Feng Chi), ЖМ-12 (Wan Gu), ПМ-10 (Tian Zhu), ЗЕ-17 (Yi Feng)

Комбинация 2:

ЗСМ-24 (Shen Ting), ПМ-4 (Qu Cha), Ст-8 (Tou Wei), ЖМ-5 (Xuan Lu), ЗЕ-20 (Jiao Sun) или ЖМ-8 (Shuai Gu) (вж. фиг. 6).

Лечение: Да се подобри кръвоснабдяването на мозъка.

Фиг. 6. Селекция 2: 3CM-24 (Shen Ting), ПМ-4 (Qu Cha), Ст-8 (Tou Wei), ЖМ-5 (Xuan Lu), 3E-20 (Jiao Sun) или ЖМ-8 (Shuai Gu)

Методи на манипулация при лечението на главоболие

(1) ЖМ-20 (Feng Chi) – върхът на иглата се вкарва в посока към върха на носа, косо, до дълбочина 1,5 цуна.

(2) Убождане на извънмеридианната точка EX-HN5 (Tai Yang) в изправено положение до дълбочина 0,5 цуна или в зависимост от диференциацията на главоболието да се промени посоката на пунктиране – косо, под ъгъл 45°.

(3) 3CM-14 (Da Zui) – да се приложи стимулация от типа "врабешко клъвване".

(4) Убождане на A Shi точки с игла от типа „вишнев цвят“: да се постигне локален кръвоизлив в кожата на засегнатата част от главата.

(5) За други части на главата – да се приложи обичаен метод (ping-bu, ping-xie).

V. Лечение на главоболието с билки според ТКМ

Екзогенно (контрактивно) главоболие

1) Вятър–Студ:

Симптоми: Остро начало, рязка болка като при счупване, зависимост между врата и гърба, аверсия към Студ и Вятър, усилва се от Вятър, без жажда, нормално тяло на езика, бял тънък налеп, пулс – плаващ и напрегнат, повърхностен.

Лечение: Състои се от затопляне на повърхността и изгонване на Вятъра, подобряване на циркулацията [2].

Вземи: Chuan Xong Cha Tiao Yin (чай за затопляне на тъканите и изгонване на Вятъра).

2) Вятър–Горещина

Симптоми: Разпъваща болка, чувство за разсичане, повишена температура и аверсия към Вятър, зачервен език, жълтеникав, сух и тънък налеп, пулсът е плаващ и бърз, повърхностен.

Лечение: Прочистване на Горещината и изгонване на Вятъра.

Вземи: Ju Hua Cha Tiao Yin

3) Вятър–Влага:

Симптоми: Главоболие с чувство за стягане в главата, тежест и изтощение, подуване на тялото, редки изпражнения, трудно уриниране, бял и мазен, но тънък налеп на езика, пулсът е плаващ и гладък.

Лечение: Прочистване на Вятър и Влага от повърхността.

Вземи: Qiang Huo Sheng Shi Tang (декокт *Notopterygium*).

Главоболие с вътрешен произход

Лечение и терапия с билки

1) Хиперактивност на Черен дроб:

Симптоми: Разпъващо главоболие със световъртеж, тревожност, иритабилност, болка в подребрието, горчив вкус в устата, зачервен език, дебел жълтеникав налеп, пулсът е тънък и силен, дълбок.

Лечение: Успокояване на черния дроб и потискане на хиперактивността на Yang.

Вземи: Tian Ma Gou Teng Yin (декокт *Gastrodia*, *Uncaria*).

2) Недостиг на Yang на Бъбрека:

Симптоми: Вакуумна болка, световъртеж, болезненост и слабост в крайниците и коленете, умора, бледа кожа на лицето, увеличен език, бял, дебел и мазен налеп на езика, пулсът е нишковиден и слаб.

Лечение: Компенсиране на Yang с цел тонизиране на Бъбрека.

Вземи: Da Bu Yuan Tian.

3) Недостиг на Qi и Кръв-Хуе:

Главоболие със световъртеж, палпитация, която се обостря при спонтанна перспирация, диспнея, аверсия към Вятър, усещане за слабост, блед цвят на кожата на тялото, езикът е блед, цианозен, увеличен, с дебел и бял налеп; пулсът е дълбок.

Лечение: Подхранване на Qi и Кръвта-Хуе.

Вземи: Ba Zhen Tang (декокт “Осемте съкровища”).

4) Флегма:

Главоболието се свързва със световъртеж, чувство за подуване в гърдите, повръщане с лепкави хрочки и слюнка; езикът е увеличен и с белези от зъбите, бял и мазен налеп; пулсът е колеблив, търкалящ се, дълбок.

Лечение: Разтваряне на флегмата и потискане на обратния поток на Qi, с цел да се облекчи болката.

Вземи: Ban Xia Bai Zhu Tian Ma Tang (декокт Pinellia, Atractylodis Macrocephalae, Gastrodia).

5) Кръвна стаза:

Симптоми:

Продължително главоболие с фиксирани точки на болката, с усещане като болка от прободане или травма на главата в анамнезата. Езикът е с лилав цвят, екхимоза, дебел и бял налеп; пулсът е дълбок и нишковиден или нишковиден и неравен.

Лечение: Прекратяване на кръвната стаза, подобряване на кръвообращението.

Вземи: Tong Qiao Huo Xue Tang.

Билкови медикаменти, които служат като проводници до меридианите

Изборът на различни проводници до меридианите при различните синдроми е от голямо значение за постигането на крайния резултат от лечението с билки.

– Главоболие Tai Yang: добавят се Qiang Huo (ризом Notopterygium) и Fang Feng (корен Ledebouriella).

– Главоболие Yang Ming: добавят се Bai Zhi (корен Angelica) и Ge Gen (корен Pueraria).

– Главоболие Shao Yang: добавят се Chuan Xong (ризом Ligusticum) и Chai Hu (корен Bupleurum).

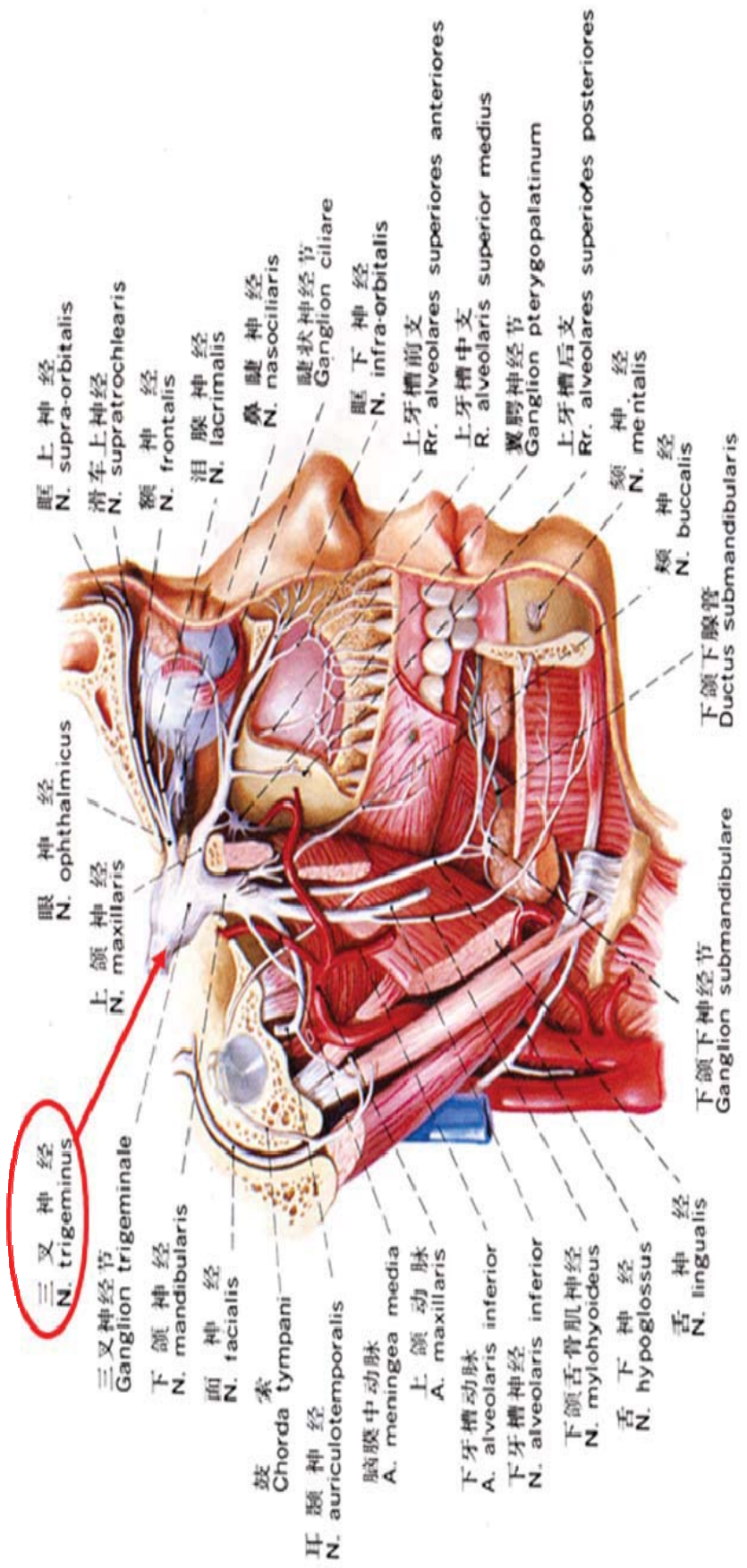
– Главоболие Tai Yin: добавя се Cang Zhu (ризом Atractylodes).

– Главоболие Shao Yin: добавя се Xi Xin (Asarum).

– Главоболие Jue Yin: добавят се Wu Zhu Yu (декокт Evodia), Gao Ben (ризом Ligusticum Sinensis).

Лечението на фациална болка (прозопалгия) с акупунктура

1. Разпределение на тригеминалния нерв (фиг. 7)

283. 三叉神经 (外侧面)
The trigeminal nerve. Lateral aspect

Фиг. 7. Тригеминален нерв – латерален аспект

(1) Офталмичен нерв: Достига до горните клепачи, корнеата, конюнктивата, кожата на челото и на носа.

(2) Максиларен нерв: област на разпространение – между между оралната и палпебралната фисура, долните клепачи и носната кухина.

(3) Мандибуларен нерв: под ъгъла на устата.

Прозопалгията се проявява предимно като максиларна и/или мандибуларна болка, докато офталмичната болка е много рядко срещана.

Манифестации на прозопалгията

Прозопалгията е често срещано заболяване на нервната система. Основният симптом е силна (гръмотевична, пробощаща, изгаряща) болка във фащиалните региони, разпространяваща се по хода на тригеминалния нерв. Обикновено болката възниква едностранно. Като основен симптом болката рядко започва билатерално. Най-често са засегнати пациентите на възраст от 40 до 60 г.

Първоначално болката е за кратък период, със сравнително дълга интерфаза. След продължителен период болката се подновява все по-често и се засилва. Състоянието е труднолечимо. Рядко настъпва спонтанно прекратяване на болката.

Като възможно лечение на прозопалгията се прилага супресия на тригеминалния нерв, но медикаментите имат изразен страничен ефект и са без отговор при около 20% от пациентите. Трансекцията (деструкция) на сензорните проводни влакна на тригеминалния нерв чрез операция засега има ниво на рецидивите 30%. Акупунктурното лечение на прозопалгията показва добра перспектива.

1. Теорията на ТКМ за прозопалгията

Прозопалгията се отнася към типа болка от страната на главата Вятър–Лице и се класифицира като Вятър–Студ и Вятър–Горещина. Съгласно теорията на ТКМ това заболяване се предизвиква от инвазията на Вятър–Студ (инвазията на външен контракционен фактор по меридиана Yang Ming (LI + St). Според характеристиките си Студът предизвиква контрактура и стягане. Студът води до замръзване на нивото на Qi и Кръвта-Хуе, което предизвиква симптомите на заболяването.

Инвазията на инфекциозност и Вятър-Горещина по лицето може да засегне също и сухожилието, Qi на меридиана и циркулацията на Кръв-Хие. Акупунктурното лечение на заболяването има добър ефект в практиката.

По време на пристъпите пациентът усеща силна болка и дори не може да заспи през фазата на пристъпа.

Избират се точки от участъците на разпространение на нервното разклонение или близо до тях – т.нар. фиксиращи точки. Целта е да се облекчи болката. Избират се точки от страната без болка с цел да се засили устойчивостта на организма и да се елиминират патогенните фактори. От друга страна, могат да се изберат дистантни точки или точки на основата на диференциацията на синдромите, за да се установи "коренът" на заболяването (фиг. 8). По този начин може да се постигне по-добър ефект.

Предписание на акупунктурни точки

Целта на акупунктурното лечение е да се разсеят сухожилието и пътищата на меридиани Yang Ming, Tai Yang и Shao Yang.

При синдром на Студ се прилага метод на редуцирането, както едновременно с това може да се използва също и мокса.

- Ключови точки: ЖМ-20 (Feng Chi), П-6 (Nei Guan), ЗСМ-26 (RenZhong), ДЧ-4 (He Gu), ЖМ-12 (Wan Gu), ЗЕ-17 (Yi Feng).

- В челната област: ПМ-2 (Cuan Zhu), ЖМ-14 (Yang Bai), Ст-8 (Tou Wei), ЖМ-8 (Shuai Gu), ТЧ-3 (Hou Xi)..

- Горна максиларна област: Ст-2 (Si Bai), ТЧ-18 (Quan Liao), ЖМ-3 (Shang Guan), ДЧ-20 (Ying Xiang).

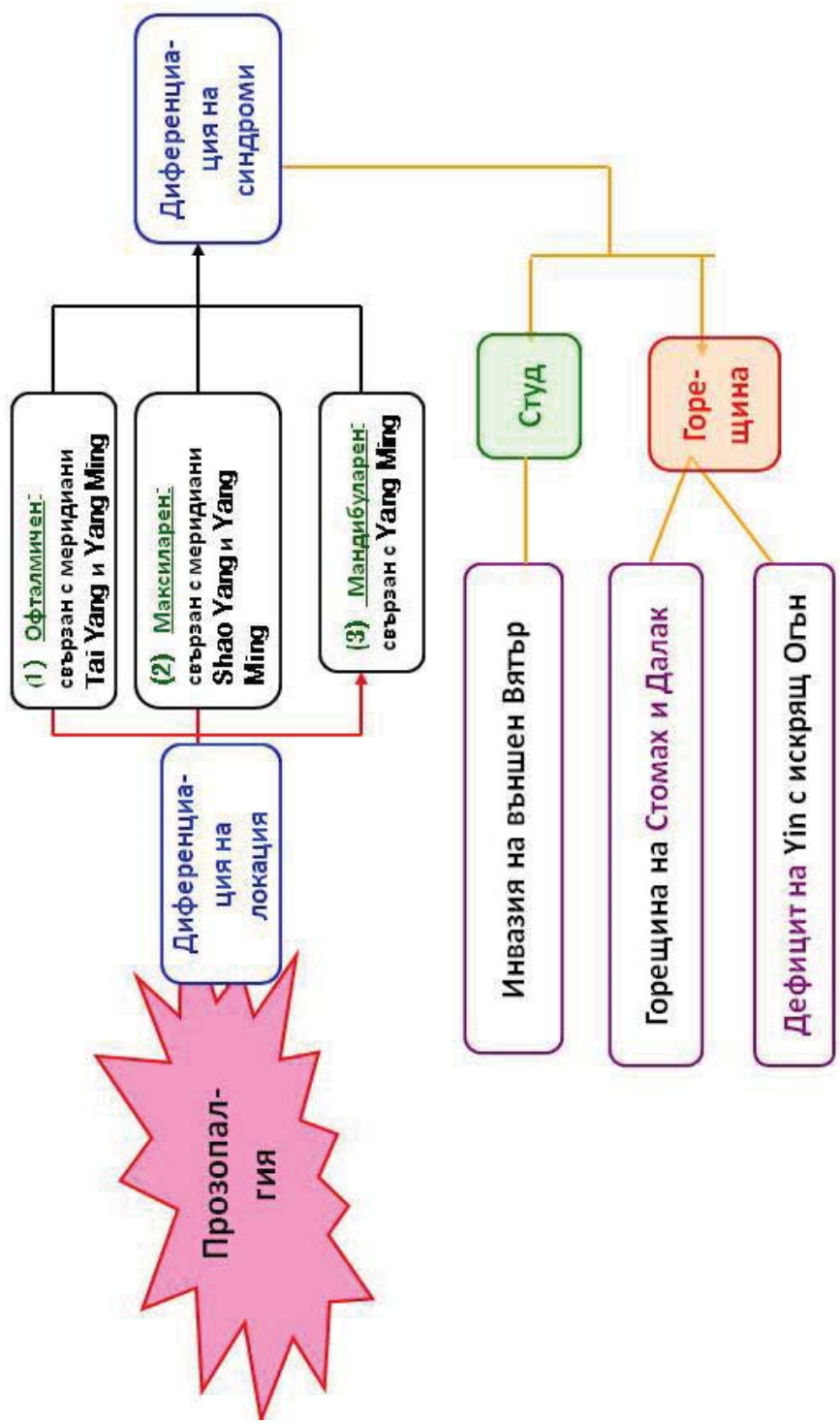
- Долна максиларна област: ПСМ-24 (Chen Jiang), Ст-6 (Jia Che), Ст-7 (Xia Guan), Ст-44 (Nei Ting).

- ✓ В случай на външна контракция, предизвикана от *Вятър*: използват се ЗСМ-16 (Feng Fu) и двустранно ЗЕ-5 (Wai Guan).

- ✓ В случай на външна контракция, предизвикана от прекомерна Горещина на Черния дроб и Стомаха се добавят ЧД-3 (Tai Chong), и Ст-44 (Nei Ting).

- ✓ В случай на външна контракция, предизвикана от недостиг на Yin на Бъбрек се добавят Б-3 (Tai Xi) и ДП-6 (San Yin Jiao).

Схема на диференциация на синдромите на прозопаглгия

Фиг. 8. Диференциация на синдромите на прозопаглгия

Методи на акупунктурната манипулация

Синдромът се проявява предимно като локална болка. При акутни състояния се изисква лечение, водещо до подобряването на Qi и циркулацията на Кръв-Хуе и до премахване на обструкцията на нивото на меридианите и колатералите. Препоръчва се метод на редуциране.

В клиниката е необходимо да се диференцират синдромите на Студ и на Горещина. При синдром на Студ се прилага локална мокса за остраняване на обструкцията в колатералите. При синдром на Горещина се прилага локално кръвопускане с вендузи.

Избират се точките ЖМ-3 (Shang Guan) и Ст-7 (Xia Guan).

Обикновено се прилага метод на пенетрация във:

- ЖМ-1 (Tong Zi Liao) пенетрация до ИМТ – ЕС-НН5 (Tai Yang);
- ПМ-2 (Quan Zhu) пенетрация до ИМТ – ЕХ-НН4 (Yu Yao);
- ЖМ-3 (Shang Guan) пенетрация до Ст-7 (Xia Guan);
- ДЧ-20 (Ying Xiang) пенетрация до ПМ-1 (Jing Ming);
- Ст-4 (Di Cang) пенетрация до Ст-6 (Jia Che).

Осем меридиана пресичат главата и лицето (**Shou и Zu Yang меридиани, Ren Mai, Du Mai**). С най-голям ефект са следните 64 точки, влизащи в техния състав:

- От меридиана на тънкото черво Shou Tai Yang – 2 точки (ТЧ-18, ТЧ-19);
- От меридиана на дебелото черво Shou Yang Ming – 2 точки (ДЧ-19, ДЧ-20);
- От меридиана San Jiao – Shou Shao Yang, – 8 точки (от ЗЕ-16 до ЗЕ-23);
- От меридиана на пикочния мехур – Zu Tai Yang, – 10 точки (от ПМ-1 до ПМ-10);
- От меридиана на стомаха – Zu Yang Ming, – 8 точки (от Ст-1 до Ст-8);
- От меридиана на жлъчния мехур – Zu Shao Yang, – 20 точки (от ЖМ-1 до ЖМ-20);
- От предния среден меридиан – 1 точка (ПСМ-24);
- От задния среден меридиан – 13 точки (от ЗСМ-15 до ЗСМ-27).

Пенетрация на извънмеридианната точка EX-HN5 (Tai Yang) до JiaChe (Ст-6):

1) Селекция на точки:

Tai Yang (принципно е необходимо да се избере точка от засегнатата страна).

Забележка:

Точки трябва да се избират билатерално само в случай че са засегнати и двете страни.

2) Манипулации:

Пациентът се поставя в латерална или седяща позиция. Кожата около извънмеридианната точка Tai Yang и ръцете на иглотерапевта се дезинфекцират с памучен тампон (70% спирт). Избира се филиформна игла № 28 или № 30. Прилага се метод на убождане с използване на двете ръце.

Сухо памучно топче се притиска с палеца и показалеца на лявата ръка.

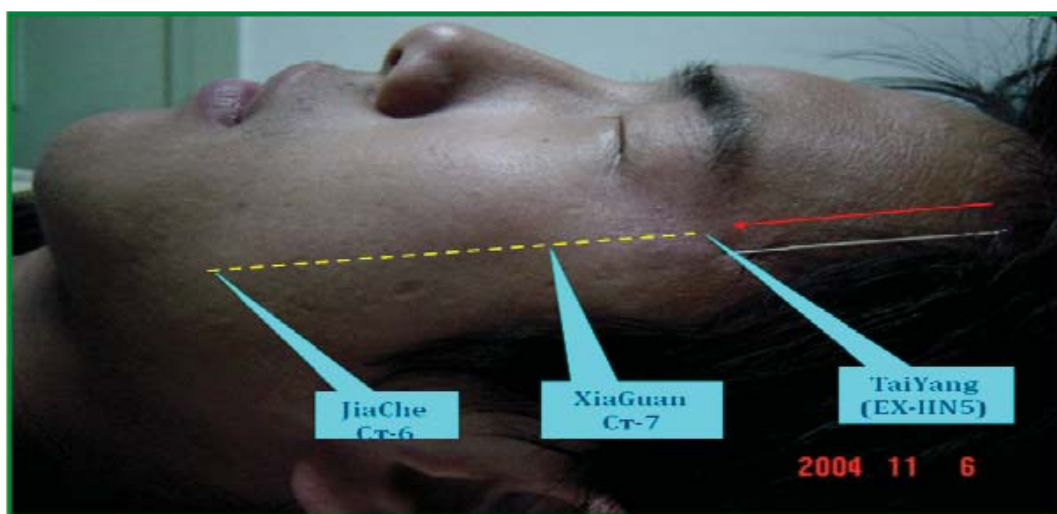
Долното тяло на иглата се държи с дясната ръка.

Върхът на иглата е обърнат към точка Ст-6 (Jia Che) (вж. фиг. 9).

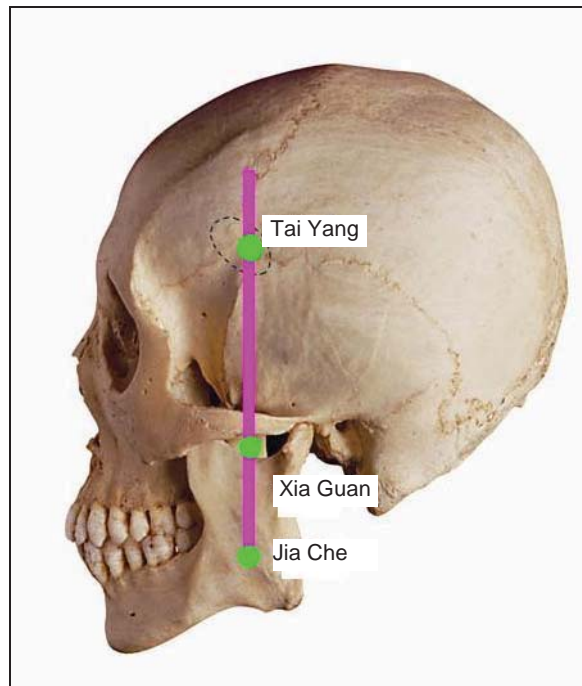
Върхът на иглата се насочва под ъгъл 15° спрямо кожата.

Едновременно се натиска с пръстите на дясната ръка и точката се пунктира с палеца и показалеца на лявата ръка.

Иглата се вкарва в кожата по метода на натиск и с двете ръце. Натискът продължава и иглата се вкарва от Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che) (фиг. 10).

Фиг. 9. Пенетрация в Jia Che, Xia Guan и Tai Yang

Фиг. 10. Tai Yang, Xia Guan и Jia Che (схема)

Дълбочината на вкарване на иглата е около 3,0 цуна, по преценка въз основа на индивидуалните разлики на пациентите.

Иглата леко се повдига и се спуска надолу, накрая внимателно се изважда при постигането на усещането за приток на Qi (15-20 min).

Използва се сухо памучно топче, с което кожата около точката се притиска постепенно, в посока на изваждането на иглата, и точката се притиска със сухото памучно топче за 1-2 min след изваждането на тялото на иглата.

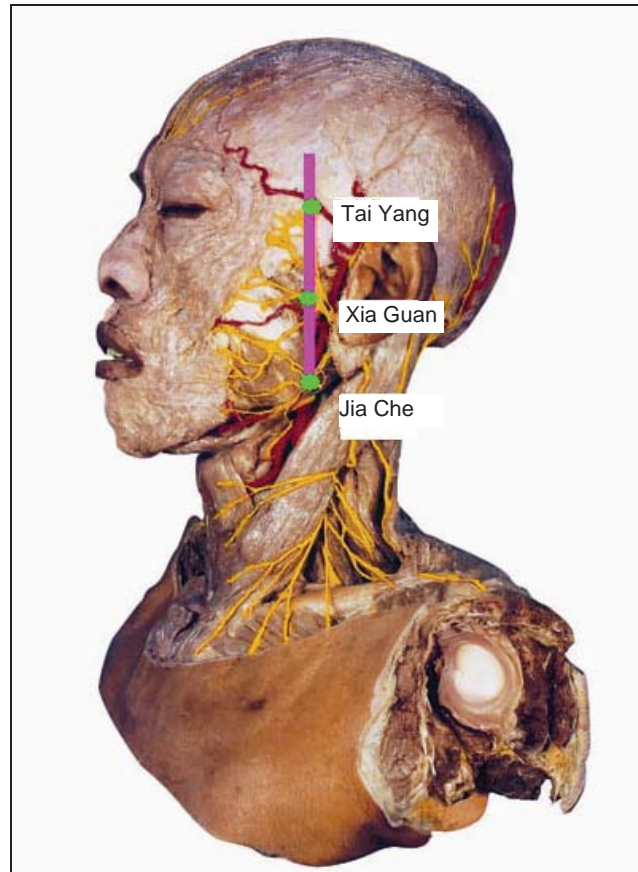
Убождането можа да се съчетае с локални точки и други точки по протежение на меридианите. Процедурите се прилагат веднъж на два дни. Обикновено един курс обхваща 7-9 процедури.

Предупреждения и предпазни мерки

Анатомичната структура на региона е сравнително комплексна и включва голям брой кръвоносни съдове и нерви, но иглата се вкарва дълбоко (фиг. 11). Лесно може да възникне усложнение като хематом или да се развие локална цианоза. Ето защо не трябва да се продължава манипулацията с иглата след притока на Qi, за да се избегне нараняване на съдове и нерви.

При изваждането на иглата е необходимо да се притисне кожата около върха и по посока на тялото на иглата, като се изважда постепенно.

При установяването на хематом или цианоза локалната точка трябва да се притисне със сухо стерилизирано памучно топче за 2-3 min или да се постави студен компрес за постигане на хемостаза, след което се поставя топъл компрес.

Фиг. 11. Tai Yang, Xia Gun, Jia Che (глава и шия)

Клинична употреба на акупунктурата за лечение на заболяване в лицево-челюстната област

Нарушението на темпоромандибуларната става е сравнително комплексна патология. Ключовите симптоми са: болка, издаване на звук от ставата и нарушено движение на мандибулата. Доминиращият симптом е болката. При отваряне на устата, дъвчене или говорене пациентите често изпитват най-вече тъпа болка в ставите и мускулите около тях.

Основни цели на патологията са мандибуларните стави и дъвкателните мускули. При развитие на разстройство на мандибуларната става може да се наблюдава пролиферация, възпаление, ретроградна афекция и промяна на секрецията, които могат да доведат до издаване на звуци от ставата при нейното движение.

Според разликата в силата и качеството звукът от ставата може да се класифицира като: изщракване, изпукване или звук от триене, скърцане.

Нарушеното движение на мандибулата включва: ограничено отваряне на устата и/или неправилно (намалено) отваряне на устата.

Според теорията на ТКМ неправилното движение на мандибуларната става принадлежи към Vi-синдромите и патологията е резултат от обструкция на свободния поток на Qi и Кръв-Хуе, която води до нарушено подхранване на сухожилията и ставите.

Прилага се метод на пенетрация в точки с цел да се разсее Вятърът и да се подобри движението на ставата.

Лечение на клиничен случай

Хоризонтална акупунктура от извънмеридианната точка EX-HN5 (Tai Yang) двустранно, през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che). Не се изисква манипулация.

Предписание на китайски билки

Chi Hu (Bupleurum) – 15 g, Huang Qin (Scutellaria) – 15 g, Ban Xia (Pinellia) – 10 g, Dang Shen (Codonopsis) – 15 g, Gan Cao (Glycyrrhiza) – 15 g, Sheng Long Gu – 30 g, Sheng Mu Li (Concha Ostreae) – 30 g, Bai Zhi (Angelica) – 10g, Shao Yao (Paeonia alba) – 30 g, He Huan Pi (Cortex Albiziae) – 15 g, Bai He (Bilbus Lili) – 10 g, Qiang Huo (Notopterygium) – 30 g, Quan Xie (Buthus Martensii) – 15 g.

Резултати

След две акупунктурни процедури се постигна цялостно прекратяване на болката в мандибулата, изщракването и трудното отваряне на устата. Сънят на пациентката се подобри. След завършването на акупунктурното лечение пациентката продължи с 3 дози от предписаните билки.

Лечение на прозопалгия

(Описание на клиничен случай)

Акупунктура:

От EX-HN5 (Tai Yang), през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che). Манипулацията е по метода "наполовина редуциране – наполовина стимулиране".

– Постигат се по-добри ефекти чрез добавянето на:

ЖМ-20 (Feng Chi), ЖМ-14 (Yang Bai), ДЧ-20 (Ying Xiang) и Ст-6 (DiCang) от засегнатата страна и ДЧ-4 (He Gu), ЧД-3 (Tai Chong) – двустранно.

– Рецепта за билкови медикаменти:

Chuan Xiong (Ligusticum) – 30 g, Qiang Huo (Notopterygium) – 30 g, Cang Zhu (Atracylodes) – 30 g, Bai Zhi (Angelica) – 30 g, Quan Xie (Buthus Martensii) – 30 g, Xi Xin (Asarum) – 6 g, Fang Feng (Ledebouriella) – 15 g, Yuan Hu Suo (Corydalis) – 15 g, Sheng Gan Cao – 15 g.

След една процедура болката се облекчи в значителна степен, след което се наблюдаваха 2 пристъпа за 2 дни, с продължителност до 12 минути. Пациентът се възстанови напълно след две ефективно въздействащи процедури.

Фациален спазъм (hemispasmus faciei)

Фациалният спазъм е вид първично заболяване, включващо непреднамерено хронично потрепване на мускулите от едната страна на лицето. Етиологията на заболяването все още не е напълно изяснена. Заболяването може да е резултат също и от идиопатична фациална парализа. По-голямата част от засегнатите пациенти са на средна възраст и жени.

Увреждането започна със слабо и преходно потрепване на m. orbicularis oculi, което бавно и постепенно се разпространява до другата страна на фациалния мускул.

Лечението на Hemispasmus faciei

– Акупунктура:

От ЕХ-НН5 (TaiYang), през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che)

Манипулация: изравняване от двете страни.

– Постигат се по-добри ефекти чрез добавянето на:

ЖМ-1 (Tong Zi Liao), Ст-7 (Xia Guan), Ст-41 (Jie Xi) от засегнатата страна и ДЧ-4 (He Gu), ДП-10 (Xue Hai), Ст-36 (Zu San Li) двустранно.

Предписание на билкови медикаменти

Bai Shao (Paeonia Alba) – 30 g, Gan Cao (Glycyrrhiza) – 5 g, Quan Xie (Buthus martensii) – 3 g, Gui Shang Qiao – 30 g, Shi Jue Ming (Concha Haliotidis) – 60 g, Gou Teng (Uncaria Rhyncophylla) – 30 g, Chuan Xiong (Ligusticum) – 15 g, Ju Hua (Chrysanthemum) – 15 g, Suan Zao Ren – 30 g, Ling Yang Jiao Fen – 1 g.

Заклучение

Пациентката получи значимо подобрене след 5 акупунктурни процедури. Мускулът под дясното око продължи да трепти леко още само 2-3 пъти за период от 1 min. За завършване на лечението пациентката продължи приема на предписаните билкови медикаменти въз основа на оригиналната рецепта. Курсът на акупунктурното лечение се намали до 1 сеанс седмично.

Периферна фациална парализа

Периферната фациална парализа е често срещано заболяване, предизвикано от неспецифично възпаление на стиломастоидния отвор, при което основният симптом се изразява в рестрикция на движението на миметичния мускул.

Кулминацията се достига след 1-3 дни. В началото на заболяването ключовият симптом е съпътстван от мастоидна болка, болка в ухото или ъгъла на мандибулата. Манифестациите засягат миметичните мускули, като едната страна може да бъде напълно парализирана, фронталната бръчка изчезва, палпебралната фисура се увеличава.

Допълнителни симптоми:

- Очната ябълка се завърта в посока латерално и нагоре и се вижда склерата.
- Назолабиалната гънка става повърхностна, ъгълът на устата се изкривява спрямо нормалната позиция.
- Пациентът не може да издихва въздух с уста, задържа храна между бузата и зъбите.

Според теорията на ТКМ разстройството е свързано с фациалната парализа и се предизвиква от недостиг на Qi и снабдяване с кръв в локалните тъкани, инвазия на Вятър-Студ, обструкция на колатералите, която води до недостатъчно подхранване на сухожилията, мускулите и меридианите.

Лечение на фациалната парализа

(Описание на клиничен случай)

Акупунктура:

От засегнатата страна на лицето – EX-HN5 (TaiYang), през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Ja Che).

Изисква се стимулираща манипулация.

За по-добър ефект описаната формула може да бъде допълнена със:

Ст-8 (Tou Wei), ЖМ-14 (Yang Bai), ТЧ-18 (Quan Liao), Ст-2 (Si Bai), Ст-3 (Ju Liao), Ст-4 (Di Cang) от засегнатата страна на лицето и ДЧ-4 (He Gu), ДЧ-11 (Qu Chi), Ст-36 (Zu San Li), ЧД-3 (Tai Chong) – двустранно.

Предписание на китайски билки

Huang Qi (Astragalus) – 20 g, Fang Feng (Ledebouriella) – 15 g, Bai Zhu (Atractylodes) – 10 g, Chuan Xiong (Ligusticum) – 10 g, Bai Shao (Paeonia Alba) – 10 g, Quan Xie (Buthus martensii) – 30 g, Ren Dong Teng (Lonicera Japonica) – 30 g, Bai Zi Ren (Platycladus Orientalis, Biota Orientalis) – 15 g, Zhi Gan Cao – 15 g.

Кратко обобщение

Симптомите се подобриха след 3 акупунктурни процедури.

Пациентът възвърна способността си да свива веждите, да затваря очите и да показва зъбите си, да свива устните, да затваря окото, без да се вижда склерата, но все още не беше способен да издишва въздух с уста. След продължаването на акупунктурното лечение и приема на билки всички симптоми се прекратиха след 10 дни.

Одонталгия

Одонталгията е най-често срещаният симптом след оралните заболявания. Според теорията на ТКМ одонталгията принадлежи към Ya Xuan или Gu Cao Feng.

Разстройството може да е резултат от дентален кариес, пулпит или периодонтит. Засегнати са пациенти от всички възрасти и през всички годишни сезони. Болката може да се усили от излагане на студ, горещина, прием на прекалени количества киселини или сладка храна. Основните предизвикващи фактори са: Огън в стомаха, инвазия на Вятър или Горещина или недостиг на Yin на Бъбрека. Акупунктурата може да доведе до незабавни положителни резултати, независимо каква е причината за заболяването.

Лечението на одонталгията е същото като описаното по-горе.

Точките с най-голяма ефективност са:

EX-HN5 (Tai Yang), през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che).

– В случай на инвазия на Вятър-Огън могат да се добавят ДЧ-4 (He Gu) и ЖМ-20 (Feng Chi).

– При прекомерно голям Огън в стомаха: Добавят се ДЧ-4 (He Gu) и Ст-44 (Nei Ting).

– За лечението на одонталгия, предизвикана от Недостатъчен огън на Yin на Бъбрека, се добавят Б-3 (Tai Xi) и ЖМ-4 (Han Yang).

Примерно лечение

Акупунктура:

От EX-HN5 (Tai Yang) през Ст-7 (Xia Guan) до Ст-6 (Jia Che).

Манипулация – умерена седация. Могат да се постигнат допълнителни ефекти чрез Ст-4 (Di Cang) от засегнатата страна и ДЧ-4 (He Gu) двустранно.

Рецепта за билкови медикаменти

Shou Da Huang – 5 g; Huang Lian (Rhizoma Coptidis) – 15 g; Sheng Ma (Rhizoma Cimicifugae) – 5 g; Mu Dan Pi Chuan Niu Xi – 10 g; Ren Dong Teng (Caulis Lonicerae) – 30 g; Bai Zhi (Angelica) – 10 g; Huo Xiang (Agastaches/Pogostemonis) – 10 g, Sheng Gan Cao – 10 g; Chao Zhi Zi (Fructus Gardeniae) – 10 g; Pao Jiang (Rhizoma Zingiberis Preparata) – 3 g.

Заключение

След 3 сеанса акупунктурно лечение се постигна облекчение на одонталгията и гингивалното подуване, но все още се получаваше обостряне при локална стимулация със студени или горещи храни. Лечението беше продължено два пъти седмично, като до 2 седмици се постигна постепенно изчезване на всички симптоми.

Кратко обобщение

Предписание на билкови медикаменти за лечение на одонталгия:

Shou Da Huang – 5 g; Huang Lian (Rhizoma Coptidis) – 15 g; Sheng Ma (Rhizoma Cimicifugae) – 5 g; Mu Dan Pi – 15 g; Chuan Niu Xi (Radix Cyathulae Officinalis) – 10 g; Ren Dong Teng (Caulis Lonicerae) – 30 g; Bai Zhi (Angelica) – 10 g; Huo Xiang (Agastaches/Pogostemonis) –

10 g; Sheng Gan Cao – 10 g; Chao Zhi Zi (Fructus Gardeniae) – 10 g; Pao Jiang (Rhizoma Zingiberis Preparata) – 3 g.

Посоченото предписание има висока ефективност като адюнктивна терапия при съчетаването с акупунктура.

При акутно начало се препоръчва прием на топъл декокт 20 ml на празен стомах 3 пъти дневно. В случай на продължителна хронична одонталгия се изисква продължаване на приема на двойна доза 3 пъти дневно, с обща продължителност на курса на лечение от около 2 седмици.

Библиография

1. Н и к о л а е в , Н. А. Избранные главы китайской акупунктуры. Профит Стайл, 1999, 50-65.
2. Н и к о л а е в , Н. А. Традиционные аспекты сочетания акупунктуры и фитотерапии. Рига, Global Industrial Capital Corporation, 1997, 180-200.

 Адрес за кореспонденция:

Николай Николаев
Медицински център „ЕДИ”
Ул. „Лерин” № 3
1612 София